

MARTA MACKIEWICZ

Uniwersytet Wrocławski

Kilka uwag o II Zjeździe Niemcoznawców (21–23 listopada 2013 roku)

W dniach 21–23 listopada 2013 roku w ramach badań Centrum Studiów Niemieckich i Europejskich im. Willy’ego Brandta Uniwersytetu Wrocławskiego, pod patronatem Sekretarza Stanu, Pełnomocnika Prezesa Rady Ministrów ds. Dialogu Międzynarodowego, Władysława Bartoszewskiego, odbył się II Zjazd Niemcoznawców. Spotkanie naukowe zostało zorganizowane przez Uniwersytet Wrocławski, Centrum Studiów Niemieckich i Europejskich im. Willy’ego Brandta Uniwersytetu Wrocławskiego oraz Deutscher Akademischer Austausch Dienst DAAD (Niemiecka Centrala Wymiany Akademickiej), przy współpracy Odra-Film Instytucja Kultury Samorządu Województwa Dolnośląskiego oraz Deutsche Sozial-Kulturelle Gesellschaft in Breslau (Niemieckie Towarzystwo Kulturalno-Społeczne „NTKS” we Wrocławiu).

Symposium było kontynuacją zapoczątkowanego przed trzema laty cyku spotkań naukowych, mających za zadanie integrację polskiego środowiska niemcoznawców, wymianę doświadczeń między instytucjami i badaczami. Zjazd miał na celu, oprócz podsumowania aktualnego stanu badań z różnych dyscyplin naukowych oraz pogłębionej refleksji metodologicznej nad kompleksami tematycznymi, przede wszystkim wymianę doświadczeń naukowych i debatę nad metodami wzajemnego komunikowania się poszczególnych dyscyplin w kontekście badań niemcoznawczych.

Zjazd rozpoczął się 21 listopada w Auli Leopoldina Uniwersytetu Wrocławskiego. Prorektor Uniwersytetu Wrocławskiego prof. dr hab. Adam Jezierski, dyrektor Przedstawicielstwa DAAD w Warszawie dr Peter Hiller oraz zastępca dyrektora Biura Prezesa Rady Ministrów do Spraw Dialogu Międzynarodowego Iwona Kozłowska przywitani zgromadzonych gości. Po uroczystej inauguracji nastąpiła dyskusja wprowadzająca „Kultura sąsiedztwa i lęki utraty”, w której udział wzięli także Stefan Chwin, dr Andreas Lawaty i dr Jörg Berning. Dyskusję prowadzili pracownicy Centrum Studiów Niemieckich i Europejskich im. Willy’ego Brandta Uniwersytetu Wrocławskiego: prof. dr hab. Krzysztof Ruchniewicz oraz prof. dr

hab. Marek Zybura. Podczas dyskusji zastanawiano się nad modelami i definicjami kultury sąsiedztwa i zagrożeniami, które z sobą niesie. Uczestnicy dyskusji z perspektywy naukowej, ale także na podstawie indywidualnych doświadczeń próbowali odpowiedzieć na pytanie o skutki przymusowych emigracji i społecznego wymiaru transformacji ustrojowej w Europie od zakończenia drugiej wojny światowej po czasy współczesne dla przemian w sferze kultury społecznej.

Właściwe obrady rozpoczęły się 22 listopada. Organizatorzy postanowili o podzieleniu piątkowych obrad na dwa bloki. W każdym z bloków zorganizowano pięć równoległych sekcji tematycznych. Sekcje z kolei zostały podzielone na panele. W ramach pierwszej sekcji „Historia XIX i XX wieku”, pod kierownictwem prof. dr. hab. Krzysztofa Ruchniewicza (CSNE), podlegającej blokowi pierwszemu, wprowadzono podział na następujące panele: „Europa w niemieckiej myśli od XIX wieku do współczesności” pod przewodnictwem prof. dr. hab. Leszka Żylińskiego (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu); „III Rzesza i II wojna światowa”, w której moderatorem był prof. dr. hab. Ryszard Kaczmarek (Uniwersytet Śląski); „Podzielone Niemcy” pod kierownictwem prof. dr. hab. Krzysztofa Ruchniewicza; „Rozrachunek z przeszłością”, moderowanej przez prof. dr. hab. Jana Rydla (Europejska Sieć Pamięć i Solidarność, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie); „Mniejszość niemiecka w Polsce” pod przewodnictwem dr. hab. Markusa Krzoska (Justus-Liebig-Universität Giessen) i dr. Marcina Wiatra (Instytut Międzynarodowych Badań nad Podręcznikami Szkolnymi im. Georga Eckerta w Brunzshwiku); „Regionalistyka”, moderowana przez prof. dr. hab. Huberta Orłowskiego (Instytut Zachodni w Poznaniu); „Kształtowanie się państw narodowych, inżynieria społeczna, wielokulturowość — wykorzystanie dorobku badań polsko-niemieckich w badaniach nad Europą Środkową i Wschodnią” pod przewodnictwem prof. dr. hab. Piotra Madajczyka (Instytut Studiów Politycznych PAN).

Sekcja druga, „System polityczny Niemiec”, pod kierownictwem prof. dr. hab. Ireneusza Karolewskiego (CSNE), została podzielona na następujące panele: „Zmiany na scenie politycznej Niemiec — partie polityczne, programy, społeczne uwarunkowania” pod przewodnictwem Ryszarda Formuszewicza (PISM); „Style przywództwa, ideologie polityczne, symbolika polityczna”, moderowanego przez Tomasza Krawczyka (Centrum Europejskie Natolin); „Niemiecka myśl polityczna wobec narodowego socjalizmu” pod kierownictwem prof. dr. hab. Adama Wielomskiego (Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach).

W sekcji trzeciej, „Społeczeństwo”, kierowanej przez dr. Elżbietę Opiłowską (CSNE), znalazły się następujące panele: „Polityka multikulturalizmu w Niemczech” moderowana przez prof. dr. hab. Andrzeja Saksona (Instytut Zachodni w Poznaniu); „Współczesne trendy demograficzne w polityce migracyjnej Niemiec” pod przewodnictwem prof. dr. hab. Wojciecha Łukowskiego (Uniwersytet Warszawski); „Niemcy w Polsce i Polacy w Niemczech”, której przewodniczył prof. dr. hab. Zbigniew Kurcz (Uniwersytet Wrocławski); „Niemiecka współpraca

transgraniczna z sąsiadami”, moderowana przez dr Elżbietę Opilowską; „Niemcy i Polacy — wzajemne postrzeganie w świetle badań opinii publicznej”, kierowana przez dr Agnieszkę Ładę (Instytut Spraw Publicznych w Warszawie); „Społeczny wymiar aktywności sportowej w Niemczech” pod przewodnictwem dr. Dariusza Wojtaszyna (CSNE).

Czwarta sekcja, „Transfer kulturowy”, kierowana przez prof. dr. hab. Marka Zybura (CSNE), zawierała panele: „Wyzwania badań polsko-niemieckiego transferu kulturowego”, moderowany przez prof. dr. hab. Izabelę Surnyt (Uniwersytet Wrocławski), dr Mirosławę Zielińską (CSNE); „Problemy przekładu literatury niemieckojęzycznej w Polsce po 1989 r.” pod przewodnictwem Wojciecha Kurnickiego (Uniwersytet Wrocławski); „*Germanica leguntur* — książkowe serie wydawnicze we współczesnym polsko-niemieckim transferze kulturowym”, kierowany przez prof. dr. hab. Marka Zybura; „Heinrich Kunstmann (1923–2009) — polonista, tłumacz i propagator literatury polskiej. (W 90-lecie urodzin)” pod przewodnictwem prof. dr. hab. Marka Zybura i prof. dr. hab. Rolfa Fieguth (Uniwersytet Bern).

Sekcja piąta, „Niemcy w polityce międzynarodowej”, kierowana przez dr Monikę Sus (CSNE), została podzielona na cztery panele: „Aspekty polityki energetycznej i rozwojowej Niemiec” pod przewodnictwem dr Karoliny Jankowskiej (Fraunhofer Centrum Europy Środkowo-Wschodniej MOEZ w Lipsku); „Polityka zagraniczna i bezpieczeństwa Niemiec”, moderowany przez dr Monikę Sus; „Niemcy wobec kryzysu w Unii Europejskiej”, kierowany przez prof. dr. hab. Ireneusza Karolewskiego/prof. dr. hab. Roberta Grzeszczaka (Uniwersytet Warszawski); „Niemcy na arenie międzynarodowej” pod przewodnictwem prof. dr. hab. Janusza Węca (Uniwersytet Jagielloński).

W bloku pierwszym, w panelach w ramach sekcji tematycznych, zaprezentowano następujące tematy. W panelu „*Germanica leguntur*”¹ z referatami wystąpili: prof. dr. hab. Hubert Orłowski „Poznańska Biblioteka Niemiecka”, prof. dr. hab. Krzysztof Ruchniewicz „NRD. Polityka–społeczeństwo–kultura”, prof. dr. hab. Marek Zybura „*Polonica leguntur*”, prof. dr. hab. Piotr Bukowski „Pisarze Języka Niemieckiego”, prof. Edward Białek „Biblioteka Austriacka”, Jacek Buras „Kroki/Schritte”, prof. dr. hab. Wojciech Kunicki „Biblioteka Ślązańska”, prof. dr. hab. Leszek Żyliński „Zrozumieć Niemcy”.

W panelu „Heinrich Kunstmann (1923–2009), polonista, tłumacz i propagator literatury polskiej. (W 90-lecie urodzin)”² swoje referaty zaprezentowali: prof. dr. hab. Rolf Fieguth „Heinrich Kunstmann jako historyk literatury polskiej”, dr. hab. Daniel Pierek „Heinrich Kunstmann jako tłumacz i interpretator Gombrowicza”,

¹ Problematyka współczesnego dialogu polsko-niemieckiego pojawia się także w: L. Kolarska-Bobińska, A. Łada, *Polska–Niemcy. Wzajemny wizerunek i wizja Europy*, Warszawa 2009; L. Gołdyka, *Pogranicze polsko-niemieckie jako przestrzeń socjalizacji*, Warszawa 2013; J. Schmidt, *Nowe tożsamości w czasach transformacji europejskich*, Poznań 2009.

² Zob. szerzej K. Ruchniewicz, *Amicus Poloniae: teksty ofiarowane Profesorowi Heinrichowi Kunstmannowi w osiemdziesiątą piątą rocznicę urodzin*, Wrocław 2009.

dr Andreas Lawaty „Literatura polska w korespondencji Heinricha Kunstmanna i Rudolfa Richtera”, prof. dr hab. Urszula Chęcińska „Heinrich Kunstmann i Joanna Kulmowa”, dr Dorota Cygan „Heinrich Kunstmann w swoich relacjach z Witoldem i Marią Wirpszami”, prof. dr hab. Marek Zybura, „Słuchowisko polskie w pracy naukowej i przekładowej Heinricha Kunstmanna”.

W panelu „Polityka regionalna i bezpieczeństwa Niemiec”³ referaty wygłosili: Anna Tomaszczyk „Polityka RFN wobec tzw. mocarstw wschodzących na przykładzie stosunków niemiecko-chińskich”, Rafał Ulatowski „Niemiecka polityka zagraniczna w latach 2009–2013”, Aleksandra Zaręba „Polityka RFN w regionie Morza Śródziemnego”, Krzysztof Garczewski „Niemiecka polityka zagraniczna przed wyborami do Bundestagu w 2013 r.”, Karolina Libront „Teoria stosunków międzynarodowych wobec zmian pozycji Niemiec oraz niemieckiej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa”.

Panel „Niemcy na arenie międzynarodowej”⁴ swoimi wystąpieniami uświetnili: Jochen Franzke „Deutsch-russische Beziehungen. Zwischen Kooperation und Konfrontation”, Bogdan Koszel „Aspiracje mocarstwowe Niemiec w Europie XXI wieku: realia i perspektywy”, Aleksandra Korczyk „Znaczenie Bundeswehry w świetle zachodzących zmian bezpieczeństwa Niemiec”, Adam Sokołowski „Polsko-niemiecka współpraca wojskowa w latach 2003–2013” oraz Michał Wiącek „Obchody 50. rocznicy zawarcia Traktatów Elizejskich pomiędzy Francją i Niemcami”.

W ramach panelu „Niemiecka współpraca transgraniczna”⁵ referaty wygłosili: Anna Bachmann „Determinanty współpracy transgranicznej na poziomie

³ Por. A. Cziomer, *Polityka zagraniczna Niemiec. Kontynuacja i zmiana po zjednoczeniu ze szczególnym uwzględnieniem polityki europejskiej i transatlantyckiej*, Warszawa 2005; *Nowa rola międzynarodowa Niemiec*, red. A. Cziomer, „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2006, nr 4; A. Cziomer, *Polityka zagraniczna Niemiec w dobie nowych wyzwań globalizacji, bezpieczeństwa międzynarodowego oraz integracji europejskiej po 2005 r.*, Warszawa 2010; S. Sulowski, *Uwarunkowania i główne kierunki polityki zagranicznej RFN*, Warszawa 2002; W. von Bredow, *Die Aussenpolitik der Bundesrepublik Deutschland: eine Einführung*, Wiesbaden 2008; S. Gareis, *Deutschlands Aussen- und Sicherheitspolitik*, Opladen 2007.

⁴ Zob. szerzej B. Koszel, *Mocarstwowe aspiracje Niemiec w Europie XXI wieku: realia i perspektywy. (Raport z badań)*, Poznań 2012; *Rola nowych Niemiec na arenie międzynarodowej*, red. Z. Mazur, Poznań 1996; *Angst vor Deutschland. Die Neue Rolle der Bundesrepublik in Europa und red Welt*, red. U. Wickert, München 1992; J. Kiwerska, P. Kalka, *Zjednoczone Niemcy. Bilans przemian ekonomicznych, społecznych i politycznych (1990–2002)*, Poznań 2004; G. Schöllgen, *Der Auftritt. Deutschlands Rückkehr auf die Weltbühne*, München 2003; P. Buras, *Dokąd prowadzi „niemiecka droga”. O polityce zagranicznej Niemiec 2001–2004*, Wrocław 2005; G. Langguth, Kohl, Schröder, Merkel. *Machtmenschen*, München 2009.

⁵ Temat współpracy transgranicznej został poruszony w: R. Kusiak-Winter, *Współpraca transgraniczna gmin Polski i Niemiec. Studium administracyjnoprawne*, Wrocław 2011; *Pogranicze polsko-niemieckie: przeszłość, teraźniejszość, przyszłość*, red. E. Włodarczyk, Szczecin 2001; *Transgraniczność w perspektywie socjologicznej — kontynuacje i wyzwania*, red. J. Leszkowicz-Baczyński, Zielona Góra 2001; *Polityka integracyjna Polska–Niemcy. Materiały polsko-niemieckiej sesji naukowej 30 XI–I XII 1995*, red. M. Piotrowski, Białystok 2001; S. Ciok, *Uwarunkowania*

gmin na granicy polsko-niemieckiej”, Izabela Bal „Rewitalizacja obszarów zurbanizowanych jako narzędzie przeciwdziałania procesom depopulacji w obszarze pogranicza polsko-niemieckiego”, Monika Hernik-Młodzianowska/Monika Ratajczak „Euroregion Sprewa–Nysa–Bóbr i jego działania jako przykład wymiany politycznej, gospodarczej i kulturalnej w polsko-niemieckim regionie przygranicznym na przykładzie programu Polska–Brandenburgia”, Agnieszka Korman/Tomasz Jaśków „Współpraca transgraniczna w dziedzinie edukacji między Saksonią a Dolnym Śląskiem. Projekty EWT Saksońskiej Agencji Oświatowej dotowane ze środków Unii Europejskiej”, Piotr Krycki „Język jako klucz do współpracy. Badania nad statusem i prestiżem języka sąsiada na pograniczu polsko-niemieckim”, Anna Pokrzywka-Szklarska „Niemiecko-polska współpraca transgraniczna: ku budowie transgranicznej społeczności lokalnej”, Aneta Popławska „Życie codzienne małżeństw polsko-niemieckich w latach 1945–1950 na północno-zachodnim pograniczu Polski”, Natalia Niedźwiecka-Iwańczuk „Zgorzelec i Gubin — ‘kresy’ Polski czy ‘pomost do Niemiec i Europy’ i laboratorium integracji europejskiej”, Annemarie Franke „Zweisprachigkeit in Museen und Ausstellungen als Beitrag zur Integration in deutsch-polnischen Grenzgebiet”.

W panelu „Forum Badaczy Europy Środkowo-Wschodniej” dyskutowano nad wystąpieniami: Felixa Ackermanna „Critical German Studies. Ein methodischer Zugang zur multiperspektivischen Rezeption deutsche Kultur in Mittel- und Osteuropa”, Eleny Belokurovej „Deutschland in Europa oder Europa in Deutschland? Die European Studies an der Universität St. Petersburg”, Edith Szegedi „Post-Etnische Landschaften. Erfahrungen der Deutschlandstudien an der Babeş-Bolyai Universität in Cluj-Napoca”, Tomáša Nigrina, prof. dr. Jaroslava Kučery „Eine Region neu Denken. Deutschlandstudien als Area-Studies in Tschechien”.

Panel: „Style przywództwa, ideologie, symbolika polityczna”⁶ referatami wzbogacili: Milena Drzewiecka „Różnice w preferencjach dotyczących stylów przywództwa w polityce: polscy a niemieccy wyborcy oraz polskie i niemieckie media”, Marcin Tujdowski „Prawicowy ekstremizm — gracz polityczny czy nowy ruch społeczny? Wnioski i perspektywy”, Sławomir Ozdyk „Symbolika niemieckiego neonazizmu”.

W kolejnym panelu, zatytułowanym „Niemcy w Polsce i Polacy w Niemczech”⁷, referaty przedstawiły: Irena Kurasz „Tożsamość mniejszości niemieck-

rozwoju polskiego pogranicza w perspektywie integracji europejskiej, [w:] *Problematyka geopolityczna Europy Środkowej i Wschodniej*, red. J. Kitowski, Rzeszów 1999.

⁶ Por. P. Cichocki, *Wybrane problemy badań nad tożsamością europejską*, „Zeszyty Instytutu Zachodniego”, 2009, nr 53; B. Koszel, *Polska i Niemcy w Unii Europejskiej. Pola konfliktów i płaszczyzny współpracy*, Poznań 2008.

⁷ Problematyka z tego zakresu została omówiona między innymi w: *Język a tożsamość narodowa*, red. M. Bobrowiecka, Kraków 2000; W. Bursza, J. Sekwański, *Migracja, Polska, Europa*, Poznań 2003; L. Dyczewski, *Polacy i Niemcy*, Opole 1993; O. Hämming, *Zwischen zwei Kulturen. Spannungen, Konflikte und Imre Bewältigung bei der zweiten Ausländergeneration*,

kiej Dolnego Śląska z perspektywy kulturalistycznej koncepcji narodu Antoniny Kłoskowskiej”, Magdalena Lemańczyk „Mniejszość niemiecka w Polsce północnej: stan aktualny i wyzwania przyszłości”, Justyna Kijonka „Między ojczyzną prywatną i ideologiczną. Współcześni Górnolślązacy wobec Polski i Niemiec”.

„Polityka multikulturalizmu w Niemczech”⁸ stanowiła tytuł kolejnego panelu, w ramach którego wystąpili: Ewa Bojenko-Izdebska „Instytucjonalne i systemowe aspekty polityki integracyjnej w Niemczech”, Barbara Kobzerska-Bar „Polityzacja etniczności na przykładzie diaspory tureckiej w Niemczech i tatarskiej w Polsce”, Tomasz Wrona „Międzykulturowość po niemiecku. Spojrzenie semiotyka”, Kamila Chmielewska „Wielokulturowość Niemiec na zajęciach języka niemieckiego obecnego w Polsce”.

W panelu „Niemiecka myśl wobec narodowego socjalizmu”⁹ jako prelegenci udział wzięli: Marek Maciejewski „W kręgu myśli politycznej i społecznej niemieckiego rewolucyjnego konserwatyzmu”, Adam Wielomski „Eric Voegelin a konserwatyzm polityczny i religijny”, Tomasz Scheffler „W poszukiwaniu wartości. Myśl polityczna w Trzeciej Rzeszy”, Arkadiusz Górniasiewicz „Karl Löwith wobec kryzysu świata mieszczańsko-chrześcijańskiego”, Łukasz Święcicki „Leo Strauss o niemieckim nihilizmie”.

Opladen 2000; S. Liman, *Polacy w Niemczech po II wojnie światowej*, Poznań 1992; *Być Polakiem w Niemczech*, red. A. Wolff-Powęska, E. Schulz, Poznań 2000.

⁸ Zagadnienie multikulturalizmu w Niemczech zostało poruszone między innymi w pracach: A. Zeidler-Janiszewska, „Kultura”, „kultury”, „transkulturowość”. *Kilka uwag o pojęciach i nie tylko*, Warszawa 1997; O. Schlette, *Zum Thema der Tolleranz*, Hannover 1979; *Czy kłęska wielokulturowości?*, red. H. Mazmer, Poznań 2008.

⁹ Problematyka narodowego socjalizmu stanowi jeden z wiodących wątków poruszanych na łamach dawnych „Studiów nad Faszyzmem i Zbrodniami Hitlerowskimi”, obecnie zaś w „Studiach nad Autorytaryzmem i Totalitaryzmem”. Warto zaakcentować choćby następujące prace: J. Bachlej, *Narodowy socjalizm a polityka gospodarcza III Rzeszy w analizach Stanisława Swianiewicza (1933–1936)*, „Studia nad Faszyzmem i Zbrodniami Hitlerowskimi” [dalej: SnFZH] 27, 2004; J. Borejsza, *Faszyzm, narodowy socjalizm i stalinizm z perspektywy XXI stulecia*, SnFZH 25, 2002; A. Citkowska-Kimla, *Rzeczywiste i domniemane paralele między narodowym socjalizmem i romantyzmem*, SnFZH 29, 2007; J. Janiak, *W kręgu polskich socjologicznych interpretacji genezy narodowego socjalizmu z lat 1932–1939*, SnFZH 12, 1987; K. Jonca, *Koncepcje narodowosocjalistycznego prawa w Trzeciej Rzeszy*, SnFZH 3, 1977; K. Kawalec, *Narodowy socjalizm i faszyzm włoski w opinii środowisk katolickich w okresie Drugiej Rzeczypospolitej*, SnFZH 22, 1999; E. Kozerska, *Krytyka narodowego socjalizmu w papieskiej encyklice „Z palącą troską”*, SnFZH 21, 1998; M. Maciejewski, *Rozwój narodowosocjalistycznej ideologii w Niemczech po I wojnie światowej*, SnFZH 7, 1981; *idem*, *Narodowy socjalizm w poglądach rewolucyjnych konserwatystów (1922–1932)*, SnFZH 12, 1987; H. Więcek, *Problematyka gospodarcza w programie politycznym narodowych socjalistów przed zdobyciem władzy w Niemczech*, SnFZH 3, 1977; M. Zmierczak, *Pojęcia „socjalizm” i „narodowy socjalizm” w mowach agitacyjnych Hitlera w latach 1925–1933*, SnFZH 28, 2005.

Podczas panelu „III Rzesza i II wojna światowa”¹⁰ zaprezentowano następujące referaty: Eugeniusz Cezary Król „Dzienniki Josepha Goebbelsa — ster-ta makulatury czy ważne źródło dziejów XX wieku?”, Mirosław Węcki „Fritz Bracht — zapomniany gauleiter”, Piotr Popławski „Mobilizacja wojsk lądowych w Prusach Wschodnich w 1939 roku i jej wpływ na korpus oficerski Wehrkreis I”, Monika Szurlej „Społeczność niemiecka w stolicy Generalnego Gubernatorstwa”, Urszula Lang „Zakazane kontakty. Relacje pomiędzy obcokrajowcami a obywatelami niemieckimi podczas II wojny światowej na terenie północnej Bawarii”, Katarzyna Woniak „Praca przymusowa jako dezyderat badawczy. O próbie nowego ujęcia tego problemu”, Szymon Pietrzykowski „Od procesu Eichmanna do serialu Holocaust — niemieckie zmagania z dziedzictwem narodowego socjalizmu w latach 60. i 70.”.

Wszystkie panele sekcji przedpołudniowych kończyły dyskusje ogniskujące wokół prezentowanych tematów. Czas przeznaczony na dyskusję nie zawsze wystarczał, by prelegenci i komentatorzy mogli wypowiedzieć się co do wystąpień. Mianowicie, podczas panelu „III Rzesza i II wojna światowa” wysłuchanie siedmiu referatów zarówno dla prelegentów, jak i słuchaczy stało się początkiem debaty, która rozwinęła się od konkretnych pytań i uwag do poszczególnych autorów wystąpień, później zaś przeistoczyła się w rozważania nad ciężarem dziedzictwa narodowego socjalizmu oraz jego wpływem na współczesne relacje polsko-niemieckie. Nie zabrakło uwag o wartości źródeł o charakterze pamiętnikarskim dla zrozumienia i badawczego zrekonstruowania świata z pierwszej połowy XX wieku. Przy okazji wystąpienia Szymona Pietrzykowskiego, usiłującego „rozpiąć” zagadnienie niemieckich zmagania z przeszłością między procesem Eichmanna a pojawieniem się serialu „Holocaust”, rozgorzała dyskusja nad próbami „grania” tragedią i osławianiem „potworów z przeszłości” przez komercjalizację, postrzeganymi jako rodzaj niemieckiej terapii zbiorowej. Czas zaplanowany przez organizatorów na dyskusję szybko upłynął, więc wymienianie dalszych uwag przeniosło się w kuluary. Także w innych panelach po części referatowej minuty przeznaczone na dyskusję okazały się niewystarczające.

W ramach pierwszego panelu w bloku popołudniowym, 22 listopada, zatytułowanym „Podzielone Niemcy”¹¹, swoje referaty wygłosiło siedmiu prelegen-

¹⁰ Niemcy i III Rzesza w drugiej wojnie światowej to temat pojawiający się między innymi w opracowaniach: M. Cygański, *Ewolucja „państwa SS” w Niemczech i okupowanych krajach Europy Środkowo-Wschodniej w latach II wojny światowej*, SnFZH 4, 1979; *idem*, *Ewolucja antysemitycznych koncepcji w III Rzeszy w latach 1933–1941/42*, SnFZH 11, 1987; E. Jędrzejewski, *Koncepcja władzy państwowej w Niemczech hitlerowskich*, SnFZH 3, 1977; K. Jonca, *Stosowanie prawa i polityki narodowościowej Trzeciej Rzeszy wobec mniejszości polskiej w Niemczech (1933–1939)*, SnFZH 1, 1974; A. Konieczny, *Prawo karne Trzeciej Rzeszy — próba charakterystyki*, SnFZH 3, 1977.

¹¹ Szerzej o tym zagadnieniu między innymi: M. Stolarczyk, *Stanowisko Polski wobec zagadnienia jedności i podziału Niemiec w latach 1944–1949*, Katowice 1989; W. Kalicki, *Ostatni jeniec wielkiej wojny. Polacy i Niemcy po 1945 roku*, Warszawa 2002; L. Mehlhorn, *Przyjaźń nakazana?*

tów: Agnieszka Kiszteńska „Okupacja Niemiec i Austrii po 1945 roku w świetle dokumentów Archiwum MSZ. Próba porównania”, Piotr Bukowczyk „Nowe Forum jako lewicowy ruch polityczny i stowarzyszenie”, Stefan Wiederkehr „Bibliografie przydatne w badaniach nad historią Niemiec. Stan i perspektywy”, Łukasz Wolak „Polacy w Niemczech. Badania nad biografią Kazimierza Odobnego i Bolesława Zawalich-Mowińskiego”, Anna Patecka-Frauenfelder „Obraz podzielonych Niemiec w pierwszych polskich reportażach”, Katarzyna Gelles „Ostpolitik Republiki Federalnej Niemiec. Geneza — uwarunkowania — główne kierunki”, Mateusz Matuszczyk „Niemieccy uchodźcy w bawarskim Landtagu w latach 1946–1950”.

W kolejnym panelu, „Niemcy wobec kryzysu UE”¹², swoje referaty zaprezentowali: Malwina Książniakiewicz „Koncepcja *mehr Europa* jako niemiecka odpowiedź na współczesny kryzys Unii Europejskiej”, dr Pierre-Frederic Weber „Deutschland Und die Europäische Gefühlslandschaft in Krisenzeiten (2010–2013). Ein sozialkonstruktivistischer Ansatz”, prof. dr hab. Janusz Węc „Niemcy wobec kryzysu Unii Europejskiej”, prof. dr hab. Zbigniew Czachór „Niemcy w Unii Europejskiej. Też kilka o niepewności, nieprzewidywalności i... hegemonii”, Aleksandra Tezcielińska-Polus „Niemcy w Europie w dobie kryzysu ekonomicznego i finansowego”, Tomasz Krawczyk „Problem demokracji... Granice integracji europejskiej ustawy zasadniczej a orzecznictwo Federalnego Trybunału Konstytucyjnego”. W panelu zatytułowanym „Zmiany na scenie politycznej Niemiec”¹³ zaprezentowano następujące wystąpienia: Aleksandra Kruk „Przeobrażenia niemieckiej sceny partyjnej na przykładzie FDP”, Agnieszka Nitszke „Polityka zagraniczna Niemiec w programach partii politycznych w czasie kampanii wyborczej do Bundestagu w 2013 r.”, Artur Kopka „Trwałość zróżnicowania społecznych postaw politycznych we wschodniej i zachodniej części Niemiec”, Piotr Kubiak „Angela Merkel i modernizacja CDU (po roku 2000)”, Aleksandra Moroska-Bonkiewicz „Europa w wyborach do Bundestagu w 2013 r.”.

Stosunki między NRD i Polską w latach 1949–1990, [w:] *Stosunki polsko-niemieckie 1949–2005. Wspólnota wartości i interesów?*, red. B. Kerski, W. Eberwein, Olsztyn 2005; *Polska Rzeczpospolita Ludowa–Republika Federalna Niemiec. Bilans stosunków wzajemnych. Problemy i perspektywy normalizacji*, red. J. Sułek et al., Warszawa 1979; D. Bingen, *Polityka Republiki Bońskiej wobec Polski. Od Adenauera do Kohla 1949–1991*, Kraków 1997, A. Wolff-Powęska, *Polska-Niemcy: dialog w nauce i polityce*, „Przegląd Zachodni” 2004, nr 2; M. Tomala, *Patrząc na Niemcy. Od wrogości do porozumienia 1945–1991*, Warszawa 1997.

¹² Por. S. Harnisch, *Die Aussen- und Scherheitspolitik der Regierung Merkel: eine liberale Analyse der Grossen Koalition*, „Zeitschrift für Aussen- und Sicherheitspolitik” 2010, nr 1; *Deutschlands und Polen. Die europäische und international Politik*, red. T. Jäger, D. Dylla, Wiesbaden 2008; P. Kaufmann, H. Unterwedde, *Verlorene Konvergenz? Deutschland, Frankreich und Euro-Krise*, „Aus Politik und Zeitschriften” 2010, nr 43.

¹³ Zob. więcej P.H. Schwarz, *Die Zentralmacht Europas auf Kontinuitätskurs. Deutschlands stabilisiert den Kontinent*, „Internationale Politik” 1999, nr 11; R. Sturm, H. Pehle, *Das neue deutsche Regierungssystem*, Wiesbaden 2005; J. Thies, *Merkel und die EU-Präsidentschaft*, „Europäische Rundschau” 2007, nr 2.

Panel „Aspekty polityki energetycznej i rozwojowej Niemiec”¹⁴ skupiał pięciu prelegentów: Beata Molo „Problemy zrównoważonego użytkowania energii w polityce rozwojowej Niemiec”, Andrzej Ceglarski „Club der Energiewendestaten jako przykład skutecznie realizowanej niemieckiej dyplomacji klimatycznej”, Paweł Frankowski „Polityka rozwojowa Unii Europejskiej z perspektywy Niemiec i Polski”, Helena Wyligąła „Polityka klimatyczna jako element polityki zagranicznej RFN”, Maciej Paszyn „Ekspansja rosyjskich firm energetycznych w Niemczech i w Austrii”. W kolejnym panelu, „Niemcy i Polacy — wzajemne postrzeganie”¹⁵, przedstawiono następujące referaty: Bernadetta Matuszak-Loose „Die mediale Darstellung von Frauen im Nachrichtenmagazin Der Spiegel 1947–2011”, Sylwester Zagulski, dr Bernadette Jonda „Młodzi Polacy i Niemcy — wzajemne postrzeganie w świetle badań jakościowych i ilościowych”, Barbara Bartczak „Na styku kultur — różnice kulturowe i ich znaczenie w relacjach polsko-niemieckich”, Tomasz Burdzik „Wizerunek Niemców na polskich stronach internetowych”, Aleksandra Galus „Ewolucja stereotypu Niemca w świetle badań polskiej opinii publicznej po 1989 roku”.

Panel „Współczesne trendy demograficzne”¹⁶ skupił badaczy, którzy zaprezentowali następujące tematy: Magdalena Mikołajczyk „Współpraca polsko-niemiecka wobec kształtowania wspólnej polityki migracyjnej”, Kamila Schöll-Mazurek „Polityka integracji wobec Polaków w Niemczech w programach niemieckich partii. Teoria i praktyka”, Joanna Trajman „Polityka kobieca niemieckiej Chadejki w latach 2009–2013 ze szczególnym uwzględnieniem kobiet o pochodzeniu migracyjnym”, Joanna Janiszewska „Niemiecka polityka integracyjna wobec Romów na podstawie planu działania miasta Berlina na rzecz integracji cudzoziemskich Romów”. Społeczny wymiar aktywności sportowej stanowił kolejny panel, w którym wystąpili: Rafał Jung „Między polityką a sportem. Polsko-zachodnoniemiecka rywalizacja piłkarzy w dekadzie sukcesu

¹⁴ Zagadnienia bezpieczeństwa energetycznego, zarządzania surowcami energetycznymi, a także kwestie związane z polityką klimatyczną UE oraz miejsce w tych systemach współczesnych Niemiec zostały poruszone między innymi: S. Bielań, *Nowa tożsamość Niemiec i Rosji w stosunkach międzynarodowych*, Warszawa 1999; M. Libicki, *Parlament europejski a sprawa Gazociągu Północnego*, Warszawa 2009; P. Bursa, *Między europeizacją a Gazpromem. Niemcy, Rosja i bezpieczeństwo energetyczne*, Warszawa 2008; K. Kazimierska, *Niemieckie technologie dla rosyjskiego przemysłu wydobywczego i stoczniowego*, „Bałkany i Europa Środkowa” 2008, nr 33; A. Łabuszewska, *Sprzeczne reakcje Berlina wobec koncepcji unijnego rynku energii*, „Bałkany i Europa Środkowa” 2007, nr 25; *Stosunki Rosja–Niemcy w latach 1998–2005. Raport Ośrodka Studiów Wschodnich i Centrum Stosunków Międzynarodowych*, Warszawa 2006.

¹⁵ Więcej na ten temat między innymi: T. Szarota, Niemcy i Polacy. *Wzajemne postrzeganie i stereotypy*, Warszawa 1996.

¹⁶ To zagadnienie znalazło rozwinięcie między innymi w publikacjach: R. Gabryszak, *Tendencje demograficzne w starzejącym się świecie i ich konsekwencje*, [w:] *Czynnik demograficzny w rozwoju społeczno-gospodarczym Polski: przeszłość–teraźniejszość–przyszłość*, red. I. Sobczak, Gdańsk 2007; A. Konarzewska, *Migracyjne problemy Unii Europejskiej*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2007, nr 3/4.

Edwarda Gierka”, Miłosz Stępiński „Społeczne i polityczne aspekty niemieckiego sportu”, Krzysztof Uściński „Turystyka kwalifikowana na pograniczu polsko-niemieckim — geneza i różnice”.

W kolejnym panelu „Mniejszość niemiecka w Polsce”¹⁷ swoje referaty przedstawiło czworo prelegentów: Olgierd Kiec „Niemcy w II Rzeczypospolitej Polskiej — nacjonalizm a tożsamości lokalne”, Jarosław Syrynek „Aparat bezpieczeństwa wobec mniejszości niemieckiej”, Joanna Hyterek-Hryciuk „Ludność niemiecka a żołnierze Armii Radzieckiej na Dolnym Śląsku”, Markus Krzoska „Problemy badania historii Niemców w Polsce”.

W panelu „Kształtowanie się państw narodowych, inżynieria społeczna. Wielokulturowość — wykorzystanie dorobku badań polsko-niemieckich w badaniach nad Europą Środkową i Wschodnią”¹⁸ zostały przedstawione następujące zagadnienia: Piotr Madajczyk „Projekty kształtowania państw narodowych i ich obraz w historiografii i pamięci historycznej. Chorwacja, Niemcy, Polska i Ukraina w XX wieku”, Joanna Szymoniczek „Cmentarze jako upamiętnienie wielokulturowości”, Wanda Jarząbek „Polityka zagraniczna”. Panel „Regionalizacja”¹⁹ zgromadził sześcioro prelegentów: Beata Jurkowicz „Problem zwrotu dóbr kultury w stosunkach polsko-niemieckich na przykładzie Pruskiej Biblioteki Państwowej”, Katarzyna Smyk „Pomnik Narodowy pod Tannenbergiem — przedmiot realizacji polityki historycznej i kulturalnej w Prusach Wschodnich w latach 1919–1945”, Jerzy Sporek „Wpływ wojny na prace niemieckich architektów krajobrazu w latach 1914–1918”, Joanna Szymoniczek „Stosunek do śladów przeszłości jako wyraz odmiennej tradycji historycznej na przykładzie kontrowersji wokół niemieckich cmentarzy wojennych w Polsce i na Ukrainie”, Miron Urbaniak „Grenzmarkbahn jako element wielkiej międzywojennej koncepcji Kolei Pogranicza. Koncepcja a realne efekty”, Adam Barabasz „Problematyka niemiecka na łamach tygodnika »Rzeczywistość«”.

¹⁷ Więcej zob. *Oblicza nierówności społecznych: studia interdyscyplinarne*, red. J. Klebaniuk, Warszawa 2007; D. Matelski, A. Sakson, *Dziesięciolecie polityki narodowościowej III Rzeczypospolitej wobec mniejszości niemieckiej*, „Przegląd Humanistyczny” 2000, nr 5.

¹⁸ Por. K. Malinowski, M. Mildenerger, *Trudny dialog. Polsko-niemiecka wspólnota interesów w zjednoczonej Europie*, Poznań 2001; A. Wolff-Powęska, *Polska racja stanu w procesie normalizacji stosunków z Niemcami w warunkach wolności i demokracji*, [w:] *Polska–Niemcy 1945–2007. Od konfrontacji do współpracy i partnerstwa w Europie. Studia i dokumenty*, red. W.M. Góralski, Warszawa 2007; H. Tewers, *Polska i Niemcy: jakie są źródła wspólnoty interesów?*, „Polski Przegląd Dyplomatyczny” 2001, nr 3.

¹⁹ Zagadnienie regionalizacji w kontekście stosunków polsko-niemieckich pojawia się w: *Region i regionalizm w socjologii i politologii*, red. A. Pawłowska, Z. Rykiel, Rzeszów 2012; *Strategiczne problemy rozwoju regionalnego w procesie integracji europejskiej*, red. Z. Mikołajewicz, Opole 1995; *Prawne problemy regionalizacji w Europie*, red. K. Nowacki, R. Russano, Wrocław 2008; D. Kurzyńska-Chmiel, *Zjawisko regionalizmu, wybrane zagadnienia ustrojowo-prawne*, [w:] *Sprawność działania administracji samorządowej*, red. E. Ura, Rzeszów 2006; F.J. Stumman, *Regionalismus versus Nationalismus*, „Nationale Identität in Europa” 6, 1991.

W panelu „Rozrachunek z przeszłością”²⁰ referenci przedstawili następujące zagadnienia: Joanna Nowosielska-Sobel „Idea małych ojczyzn w kontekście niemieckiego projektu narodowego w pierwszym czterdziestoleciu XX w.”, Jörg Hackmann „Nowa fala rozliczenia z przeszłością? O dyskusjach nad drugą wojną światową w Niemczech”, Tomasz Ślepowroński „Historycy NRD wobec tradycji Landgeschichte w Niemczech”, Sławomir Piontek „Lektor wraca do domu... Niemiecka tożsamość pozejdnoczeniowa wg Bernharda Schlinka”, Marek Mazurkiewicz „Kontrowersje wokół budowy miejsca pamięci wysiedleń Niemców z perspektywy polsko-niemieckiej i czesko-niemieckiej”, Małgorzata Quinkenstein „Biennale do Wenezja jako artystyczny rachunek sumienia Zachodnich Niemiec”, Tomasz Butkiewicz „Miłość absolwentów szkół elitarnych w ich wspomnieniach Anno 2006–2013 (w świetle wywiadów własnych)”, Dominik Pick „Dlaczego Polacy i Niemcy nie rozumieją się, gdy mówią o historii”.

W panelu o problemach przekładu literatury niemieckojęzycznej w Polsce dyskutowali między innymi Tomasz Gabiś, Łukasz Musiał i Krzysztof Polechoński. Panel „Wyzwania badań polsko-niemieckiego transferu kulturowego”²¹ wypełniły wystąpienia ośmiu prelegentów: Izabela Surynt/Mirosława Zielińska „Transfer kulturowy — nowe metody badawcze?”, Anna Burzyńska „Teatr jako przestrzeń dialogu międzykulturowego i nieporozumień wynikających z różnic kulturowych”, Karolina Prykowska-Michalak „Polsko-niemiecki transfer kultury — system teatralny”, Katarzyna Śliwińska „Wypędzenie jako wyzwanie dla komparatystyki literackiej i badań transferu kulturowego”, Izabela Drozdowska-Broering „Topografie spotkania. Młoda polska i niemiecka proza pogranicza po roku 1989”, Julita Makaro „Rola sztuki w budowaniu sąsiedztw narodowych: przypadek wystawy: OBOK. Polska–Niemcy. 1000 lat historii w sztuce”, Barbara Widawska „Formy polsko-niemieckiego transferu kulturowego w 2 poł. XIX wieku i jego znaczenie dla rozwoju polskiej nauki”, Paweł Zajas „Weltliteratur w czasach światowego konfliktu (1914–1918). O transferze literackim jako obiekcie i metodzie badań”.

Podsumowaniem drugiego dnia II Zjazdu Niemcoznawców we Wrocławiu było spotkanie autorskie z Volkerem Braunem, filozofem i pisarzem. Spotkanie odbyło się we wrocławskiej księgarni Tajne Komplety. Oprócz spotkań panelowych podczas drugiego dnia zorganizowano forum medialno-filmowe „Kogo kręca Niemcy?”, podczas którego dyskutowano nad obrazem Polski i Polaków we współczesnej niemieckiej kinematografii oraz sposobem przedstawiania Niemców w polskiej sztuce filmowej. W dyskusji w Dolnośląskim Centrum

²⁰ Por. F. Gańczak, *Nowa fala niemieckich rozliczeń z nazistowską przeszłością*, „Biuletyn Niemiecki” 2011, nr 17.

²¹ Zob. więcej H. Orłowski, *Dialog z zakłóceniami: o literaturze i zarządzaniu literaturą w przestrzeni polsko-niemieckiej (1970–1995)*, [w:] *Stosunki polsko-niemieckie w latach 1970–1995: próba bilansu i perspektywy rozwoju*, Warszawa 1998; *Monolog, dialog, transfer. Relacje kultury polskiej i niemieckiej w XIX i XX wieku*, red. M. Zielińska, M. Zybura, Wrocław 2013.

Filmowym, moderowanej przez dr. Andrzeja Dębskiego (CSNE) i red. Tomasza Sikorę (Radio Wrocław) uczestniczyli dr Ewa Fiuk (Uniwersytet Jagielloński), red. Tomasz Gabiś (Polskie Radio), prof. dr hab. Andrzej Gwoźdź (Uniwersytet Śląski), red. Cezary Kowanda („Polityka”), red. Monika Sieradzka (TVP2), prof. dr hab. Izabela Surynt (Uniwersytet Wrocławski). Jednocześnie w Niemieckim Towarzystwie Kulturalno-Społecznym we Wrocławiu zorganizowano forum dyskusyjne „Dziedzictwo. Tożsamość. Przyszłość”. Celem spotkania była dyskusja przedstawicieli mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce o osiągnięciach, problemach i wyzwaniach. Zaproszono do niej Mariolę Abkowicz — przewodniczącą Związku Karaimów Polskich, Rafała Bartka — współprzewodniczącego Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych, Musę Czachorowskiego, reprezentującego Związek Tatarów Rzeczypospolitej Polskiej, dr Barbarę Kobzarską-Bar z Katedry Nauk Społecznych Wyższej Szkoły Handlowej we Wrocławiu, dr. hab. Markusa Krzoska z Uniwersytetu Justusa Liebiga Giessena, dr Irenę Kurasz — pełnomocnik ds. Mniejszości Niemieckiej (Konsulat Generalny Republiki Federalnej Niemiec we Wrocławiu), prof. dr. hab. Zbigniewa Kurcza — dyrektora Instytutu Socjologii Uniwersytetu Wrocławskiego, Corneliusa Ochmanna — dyrektora Fundacji Współpracy Polsko-Niemieckiej, Igora Salomona — przewodniczącego Związku Ukraińców w Polsce we Wrocławiu, Jerzego Starzyńskiego — prezesa Łemkowskiego Zespołu Pieśni i Tańca „Kyczera”, Dariusza Tokarza — pełnomocnika Wojewody Dolnośląskiego ds. Mniejszości Narodowych i Etnicznych, Marcina Wiatra z Instytutu im. Georga Eckerta ds. Międzynarodowych Badań nad Podręcznikami w Brunszwiku, Renatę Zajączkowską — przewodniczącą Niemieckiego Towarzystwa Kulturalno-Społecznego we Wrocławiu. Spotkaniu przewodniczyli dr Marcin Wiatr, dr Irena Kurasz.

W trzecim dniu zjazdu zorganizowano fora interdyscyplinarne, w ramach których odbyły się: Forum Dyskusyjne Młodych Badaczy (Doktorantów) moderowane przez Andrzeja Ceglarza i Mateusza Matuszyka (obaj z Seminarium Doktorskiego CSNE); Forum Dyskusyjne Młodych Badaczy (Studentów) pod przewodnictwem Bartłomieja Rutkowskiego (student DE UWr), w ramach którego wygłoszono następujące referaty: Bartosz Rutkowski „Polityka energetyczna Niemiec w latach 2005–2013”, Aneta Mrozowska „Niemieckie stanowisko wobec rozszerzenia UE o Turcję w okresie rządów kanclerz Angeli Merkel (2005–2013)”, Grzegorz Sojka „Okiem czeskich komunistów: rola RFN w Europie i Republice Czeskiej od 1989 r. do chwili obecnej”, Patryk Gacka „Czy granice państwowe mają znaczenie? Przeszłość–teraźniejszość–przyszłość. *Casus* Republiki Federalnej Niemiec”, Sebastian Radzik „Ambiwalentność jako cecha polityki J.F. Kennedy’ego wobec Republiki Federalnej Niemiec”, Bartłomiej Grzebyk „*Soft Power* Republiki Federalnej Niemiec w sferze ekonomii Unii Europejskiej w latach 2008–2013”; Forum instytucji wspierających badania niemcoznawcze i współpracę naukową, moderowane przez Witolda Gnaucka (Polsko-Niemiecka Fundacja na Rzecz Nauki), podczas którego zaprezentowano następujące

instytucje i przedstawiciele: Stiftung für deutsch-polnische Zusammenarbeit/Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej; Cornelius Ochmann, Deutscher Akademischer Austauschdienst/Niemiecka Centrala Wymiany Akademickiej; dr Peter Hiller, Deutsch-Polnische Wissenschaftsstiftung/Polsko-Niemiecka Fundacja na Rzecz Nauki; Witold Gnauck, Bundesinstitut für Kultur Und Geschichte der Deutschen im östlichen Europa/Federalny Instytut ds. Kultury I Historii Niemców w Europie Środkowej i Wschodniej; dr Jens Stüben, Haus der Deutsch-Polnischen Zusammenarbeit/Dom Współpracy Polsko-Niemieckiej; Rafał Bartek, Institut für Politische Studien der Polnischen Akademie der Wissenschaften/Instytut Studiów Politycznych PAN (Zakład Studiów nad Niemcami); prof. dr hab. Piotr Madajczyk; Forum Wykładowców, któremu przewodniczyła dr Aleksandra Markiewicz (Agencja Literacka); Forum Bibliotekarzy — „Współczesne Niemcy (1989–) w księgozbiorach polskich bibliotek instytucji kultury, pod przewodnictwem dr kust. dypl. Edyty Kotyńskiej (CSNE), w którym udział wzięli: Ewa Golec (Państwowy Instytut Naukowy-Instytut Śląski w Opolu), Grażyna Twardek (Collegium Polonicum, Słubice), Małgorzata Preisner-Stokłosa (Zakład Narodowy im. Ossolińskich; Wrocław), Stefan Wiederkehr (Berlin — Branderburgische Akademie der Wissenschaften Akademienvorhaben „Jahresberichte für deutsche Geschichte”), Edyta Kotyńska (Centrum Studiów Niemieckich i Europejskich im. Willy’ego Brandta Uniwersytetu Wrocławskiego).

Ostatni dzień obrad II Zjazdu Niemcoznawców zakończyła dyskusja podsumowująca, która odbyła się w Centrum Studiów Niemieckich i Europejskich im. Willy’ego Brandta Uniwersytetu Wrocławskiego. Oprócz głównych obrad zjazdowi towarzyszyła wystawa „Chcemy być wolni. Powstanie ludowe w NRD 17 czerwca 1953 roku”, przypominająca wydarzenia brutalnie stłumionego buntu obywateli NRD przeciwko komunistycznej władzy. Moim zdaniem pomysł przybliżenia polskim odbiorcom zagadnienia wydarzeń czerwcowych 1953 roku z Halle, Görlitz czy Berlina w formie wernisazu należy uznać za doskonały przyczynek do dyskusji nad tematem stereotypizacji NRD jako najbardziej zideologizowanej części należącej do bloku ZSRR. Należy podkreślić, że w polskiej świadomości te karty z niemieckiej historii nie są powszechnie znane.

Idea wrocławskiego spotkania, integrująca środowisko niemcoznawców, w moim odczuciu przyczynia się w istotny sposób do wielopłaszczyznowej dyskusji o stosunkach polsko-niemieckich, wzajemnym postrzeganiu obu nacji, stanie badań nad wciąż niełatwym rozliczeniem przeszłości. Organizatorzy, dzięki wprowadzeniu podziału na sekcje i panele, które swoimi tematami przewodnimi „dotykały” niemal wszystkich zagadnień, w mojej opinii zdołali osiągnąć efekt całościowego ujęcia problematyki badań niemcoznawczych. Tak więc słuchacz mógł wybrać dowolne interesujące go panele i wysłuchać konkretnych wystąpień. Interdyscyplinarny charakter wrocławskiego spotkania naukowego wyrażał się w możliwości wyboru wielu sekcji, które swoją tematyką poruszały zagadnienia od historii Niemiec w XIX i XX wieku, przez przemiany społeczne,

transfer kulturowy, miejsce Niemiec na arenie międzynarodowej po bezpieczeństwo energetyczne. Uczestnicy i prelegenci mieli możliwość dyskusji zarówno nad problematyką niemieckiej tożsamości, jak i nad niemieckimi propozycjami zażegnania kryzysu w strefie euro. Dodatkowym atutem II Zjazdu Niemcoznawców było według mnie otwarcie się organizatorów na formułę pozaplenarną, co wyrażało się najdobitniej przez zawarcie w programie konferencji serii wydarzeń towarzyszących, z których najbardziej emblematyczny okazał się wieczór autorski współczesnego niemieckiego prozaika, dramaturga i poety Volkera Brauna. W formułę pozaplenarną doskonale wpisały się także spotkania polskich filmowców, zainteresowanych ukazywaniem w swoich pracach Niemiec i Niemców. Podsumowanie dyskusji „Czy kręcą nas Niemcy?”, jakim było wyświetlenie kompilacji kilkunastu polskich i niemieckich filmów, pokazujących stereotypy we wzajemnym postrzeganiu obu narodów, moim zdaniem ukazało najdobitniej, jak wiele w kwestii wspólnych polsko-niemieckich relacji jest jeszcze do zrobienia. Ta krótka retrospekcja filmowa stała się najjaskrawszym podsumowaniem otaczających nas zjawisk społecznych w kontekście wzajemnych relacji, potwierdziła ponadto, że cykl wrocławskich spotkań naukowych skupiających niemcoznawców i wszystkich zainteresowanych tą problematyką jest potrzebny i powinien być kontynuowany.

Bibliografia

- Angst vor Deutschland. Die Neue Rolle der Bundesrepublik in Europa und red Welt*, red. U. Wickert, München 1992.
- Bachlej J., *Narodowy socjalizm a polityka gospodarcza III Rzeszy w analizach Stanisława Swianiewicza (1933–1936)*, „Studia nad Faszyzmem i Zbrodniami Hitlerowskimi” 27, 2004.
- Bieleń S., *Nowa tożsamość Niemiec i Rosji w stosunkach międzynarodowych*, Warszawa 1999.
- Bingen D., *Polityka Republiki Bońskiej wobec Polski. Od Adenauera do Kohla 1949–1991*, Kraków 1997.
- Borejsza J., *Faszyzm, narodowy socjalizm i stalinizm z perspektywy XXI stulecia*, „Studia nad Faszyzmem i Zbrodniami Hitlerowskimi” 25, 2002.
- Bredow B. von, *Die Aussenpolitik der Bundesrepublik Deutschland: eine Einführung*, Wiesbaden 2008.
- Buras P., *Dokąd powadzi „niemiecka droga”. O polityce zagranicznej Niemiec 2001–2004*, Wrocław 2005.
- Bursa P., *Między europeizacją a Gazpromem. Niemcy, Rosja i bezpieczeństwo energetyczne*, Warszawa 2008.
- Burza W., Sekwański J., *Migracja, Polska*, Europa, Poznań 2003.
- Być Polakiem w Niemczech*, red. A. Wolff-Powęska, E. Schulz, Poznań 2000.
- Cichocki P., *Wybrane problemy badan nad tożsamością europejską*, „Zeszyty Instytutu Zachodniego” 2009, nr 53.
- Ciok S., *Uwarunkowania rozwoju polskiego pogranicza w perspektywie integracji europejskiej*, [w:] *Problematyka geopolityczna Europy Środkowej i Wschodniej*, red. J. Kitowski, Rzeszów 1999.
- Citkowska-Kimla A., *Rzeczywiste i domniemane paralele między narodowym socjalizmem i romantyzmem*, „Studia nad Faszyzmem i Zbrodniami Hitlerowskimi” 29, 2007.

- Cygański M., *Ewolucja „państwa SS” w Niemczech i okupowanych krajach Europy Środkowo-Wschodniej w latach II wojny światowej*, „Studia nad Faszyzmem i Zbrodniami Hitlerowskimi” 4, 1979.
- Cygański M., *Ewolucja antysemitycznych koncepcji w III Rzeszy w latach 1933–1941/42*, „Studia nad Faszyzmem i Zbrodniami Hitlerowskimi” 11, 1987.
- Cziomer A., *Polityka zagraniczna Niemiec. Kontynuacja i zmiana po zjednoczeniu ze szczególnym uwzględnieniem polityki europejskiej i transatlantyckiej*, Warszawa 2005.
- Cziomer A., *Polityka zagraniczna Niemiec w dobie nowych wyzwań globalizacji, bezpieczeństwa międzynarodowego oraz integracji europejskiej po 2005 r.*, Warszawa 2010.
- Czy klęska wielokulturowości?*, red. H. Mazmer, Poznań 2008.
- Deutschlands und Polen. Die europäische und international Politik*, red. T. Jäger, D. Dylla, Wiesbaden 2008.
- Dyczewski L., *Polacy i Niemcy*, Opole 1993.
- Gabryszak R., *Tendencje demograficzne w starzejącym się świecie i ich konsekwencje*, [w:] *Czynnik demograficzny w rozwoju społeczno-gospodarczym Polski: przeszłość–teraźniejszość–przyszłość*, red. I. Sobczak, Gdańsk 2007.
- Gańczak F., *Nowa fala niemieckich rozliczeń z nazistowską przeszłością*, „Biuletyn Niemiecki” 2011, nr 17.
- Gareis S., *Deutschlands Aussen- und Sicherheitspolitik*, Opladen 2007.
- Goldyka L., *Pogranicze polsko-niemieckie jako przestrzeń socjalizacji*, Warszawa 2013.
- Hämmerling O., *Zwischen zwei Kulturen. Spannungen, Konflikte und Imre Bewältigung bei der zweiten Ausländergeneration*, Opladen 2000.
- Harnisch S., *Die Aussen- und Schherheitspolitik der Regierung Merkel: eine liberale Analyse der Grossen Koalition*, „Zeitschrift für Aussen- und Sicherheitspolitik” 2010, nr 1.
- Janiak J., *W kręgu polskich socjologicznych interpretacji genezy narodowego socjalizmu z lat 1932–1939*, „Studia nad Faszyzmem i Zbrodniami Hitlerowskimi” 12, 1987.
- Jędrzejewski E., *Koncepcja władzy państwowej w Niemczech hitlerowskich*, „Studia nad Faszyzmem i Zbrodniami Hitlerowskimi” 3, 1977.
- Język a tożsamość narodowa*, red. M. Bobrowiecka, Kraków 2000.
- Jonca K., *Koncepcje narodowosocjalistycznego prawa w Trzeciej Rzeszy*, „Studia nad Faszyzmem i Zbrodniami Hitlerowskimi” 3, 1977.
- Jonca K., *Stosowanie prawa i polityki narodowościowej Trzeciej Rzeszy wobec mniejszości polskiej w Niemczech (1933–1939)*, „Studia nad Faszyzmem i Zbrodniami Hitlerowskimi” 1, 1974.
- Kalicki W., *Ostatni jeniec wielkiej wojny. Polacy i Niemcy po 1945 roku*, Warszawa 2002.
- Kaufmann P., Unterwedde H., *Verlorene Konvergenz? Deutschland, Frankreich und Euro-Krise*, „Aus Politik und Zeitschriften” 2010, nr 43.
- Kawalec K., *Narodowy socjalizm i faszyzm włoski w opinii środowisk katolickich w okresie Drugiej Rzeczypospolitej*, „Studia nad Faszyzmem i Zbrodniami Hitlerowskimi” 22, 1999.
- Kazimierska K., *Niemieckie technologie dla rosyjskiego przemysłu wydobywczego i stoczniowego*, „Bałkany i Europa Środkowa” 2008, nr 33.
- Kiwerska J., Kalka P., *Zjednoczone Niemcy. Bilans przemian ekonomicznych, społecznych i politycznych (1990–2002)*, Poznań 2004.
- Kolarska-Bobińska L., Łada A., *Polska–Niemcy. Wzajemny wizerunek i wizja Europy*, Warszawa 2009.
- Konarzewska A., *Migracyjne problemy Unii Europejskiej*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2007, nr 3/4.
- Konieczny A., *Prawo karne Trzeciej Rzeszy — próba charakterystyki*, „Studia nad Faszyzmem i Zbrodniami Hitlerowskimi” 3, 1977.
- Koszal B., *Mocarstwowe aspiracje Niemiec w Europie XXI wieku: realia i perspektywy*. (Raport z badań), Poznań 2012.

- Koszel B., *Polska i Niemcy w Unii Europejskiej. Pola konfliktów i płaszczyzny współpracy*, Poznań 2008.
- Kozerska E., *Krytyka narodowego socjalizmu w papieskiej encyklice „Z palącą troską”*, „Studia nad Faszyzmem i Zbrodniami Hitlerowskimi” 21, 1998.
- Kurzyna-Chmiel D., *Zjawisko regionalizmu, wybrane zagadnienia ustrojowo-prawne*, [w:] *Sprawność działania administracji samorządowej*, red. E. Ura, Rzeszów 2006.
- Kusiak-Winter R., *Współpraca transgraniczna gmin Polski i Niemiec. Studium administracyjno-prawne*, Wrocław 2011.
- Langguth G., *Kohl, Schröder, Merkel. Machtmenschen*, München 2009.
- Libicki M., *Parlament europejski a sprawa Gazociągu Północnego*, Warszawa 2009.
- Liman S., *Polacy w Niemczech po II wojnie światowej*, Poznań 1992.
- Łabuszewska A., *Sprzeczne reakcje Berlina wobec koncepcji unijnego rynku energii*, „Bałkany i Europa Środkowa” 2007, nr 25.
- Maciejewski M., *Narodowy socjalizm w poglądach rewolucyjnych konserwatystów (1922–1932)*, „Studia nad Faszyzmem i Zbrodniami Hitlerowskimi” 12, 1987.
- Maciejewski M., *Rozwój narodowosocjalistycznej ideologii w Niemczech po I wojnie światowej*, „Studia nad Faszyzmem i Zbrodniami Hitlerowskimi” 7, 1981.
- Malinowski K., Mildenerberger M., *Trudny dialog. Polsko-niemiecka wspólnota interesów w zjednoczonej Europie*, Poznań 2001.
- Matelski D., Sakson A., *Dziesięciolecie polityki narodowościowej III Rzeczypospolitej wobec mniejszości niemieckiej*, „Przegląd Humanistyczny” 2000, nr 5.
- Mehlhorn L., *Przyjaźń nakazana? Stosunki między NRD i Polską w latach 1949–1990*, [w:] *Stosunki polsko-niemieckie 1949–2005. Wspólnota wartości i interesów?*, red. B. Kerski, W. Eberwein, Olsztyn 2005.
- Monolog, dialog, transfer. Relacje kultury polskiej i niemieckiej w XIX i XX wieku*, red. M. Zielińska, M. Zybura, Wrocław 2013.
- Nowa rola międzynarodowa Niemiec*, red. A. Cziomer, „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2006, nr 4.
- Oblicza nierówności społecznych: studia interdyscyplinarne*, red. J. Klebaniuk, Warszawa 2007.
- Orłowski H., *Dialog z zakłóceniami: o literaturze i zarządzaniu literaturą w przestrzeni polsko-niemieckiej (1970–1995)*, [w:] *Stosunki polsko-niemieckie w latach 1970–1995: próba bilansu i perspektywy rozwoju*, Warszawa 1998.
- Pogranicze polsko-niemieckie: przeszłość, teraźniejszość, przyszłość*, red. E. Włodarczyk, Szczecin 2001.
- Polityka integracyjna Polska–Niemcy. Materiały polsko-niemieckiej sesji naukowej 30 XI–I XII 1995*, red. M. Piotrowski, Białystok 2001.
- Polska Rzeczpospolita Ludowa–Republika Federalna Niemiec. Bilans stosunków wzajemnych. Problemy i perspektywy normalizacji*, red. J. Sułek, L. Trzeciakowski, H. Jacobsen, C. Schweitzer, Warszawa 1979.
- Prawne problemy regionalizacji w Europie*, red. K. Nowacki, R. Russano, Wrocław 2008.
- Region i regionalizm w socjologii i politologii*, red. A. Pawłowska, Z. Rykiel, Rzeszów 2012.
- Rola nowych Niemiec na arenie międzynarodowej*, red. Z. Mazur, Poznań 1996.
- Ruchniewicz K., *Amicus Poloniae: teksty ofiarowane Profesorowi Heinrichowi Kunstmannowi w osiemdziesiątą piątą rocznicę urodzin*, Wrocław 2009.
- Schlette O., *Zum Thema der Tolleranz*, Hannover 1979.
- Schöllgen G., *Der Auftritt. Deutschlands Rückkehr auf die Weltbühne*, München 2003.
- Schmidt J., *Nowe tożsamości w czasach transformacji europejskich*, Poznań 2009.
- Schwarz P.H., *Die Zentralmacht Europas auf Kontinuitätskurs. Deutschlands stabilisiert den Kontinent*, „Internationale Politik” 1999, nr 11.

- Stolarczyk M., *Stanowisko Polski wobec zagadnienia jedności i podziału Niemiec w latach 1944–1949*, Katowice 1989.
- Stosunki Rosja–Niemcy w latach 1998–2005. Raport Ośrodka Studiów Wschodnich i Centrum Stosunków Międzynarodowych*, Warszawa 2006.
- Strategiczne problemy rozwoju regionalnego w procesie integracji europejskiej*, red. Z. Mikołajewicz, Opole 1995.
- Stumman F.J., *Regionalismus versus Nationalismus*, „Nationale Identität in Europa” 6, 1991.
- Sturm R., Pehle H., *Das neue deutsche Regierungssystem*, Wiesbaden 2005.
- Sulowski S., *Uwarunkowania i główne kierunki polityki zagranicznej RFN*, Warszawa 2002.
- Szarota T., *Niemcy i Polacy. Wzajemne postrzeganie i stereotypy*, Warszawa 1996.
- Tewers H., *Polska i Niemcy: jakie są źródła wspólnoty interesów?*, „Polski Przegląd Dyplomatyczny” 2001, nr 3.
- Thies J., *Merkel und die EU-Präsidentschaft*, „Europäische Rundschau” 2007, nr 2.
- Tomala M., *Patrząc na Niemcy. Od wrogości do porozumienia 1945–1991*, Warszawa 1997.
- Transgraniczność w perspektywie socjologicznej — kontynuacje i wyzwania*, red. J. Leszkowicz-Baczyński, Zielona Góra 2001.
- Więcek H., *Problematyka gospodarcza w programie politycznym narodowych socjalistów przed zdobyciem władzy w Niemczech*, „Studia nad Faszyzmem i Zbrodniami Hitlerowskimi” 3, 1977.
- Wolff-Powęska A., *Polska racja stanu w procesie normalizacji stosunków z Niemcami w warunkach wolności i demokracji*, [w:] *Polska–Niemcy 1945–2007. Od konfrontacji do współpracy i partnerstwa w Europie. Studia i dokumenty*, red. W.M. Góralski, Warszawa 2007.
- Wolff-Powęska A., *Polska–Niemcy: dialog w nauce i polityce*, „Przegląd Zachodni” 2004, nr 2.
- Zeidler-Janiszewska A., „Kultura”, „kultury”, „transkulturowość”. *Kilka uwag o pojęciach i nie tylko*, Warszawa 1997.
- Zmierczak M., *Pojęcia „socjalizm” i „narodowy socjalizm” w mowach agitacyjnych Hitlera w latach 1925–1933*, „Studia nad Faszyzmem i Zbrodniami Hitlerowskimi” 28, 2005.

SOME REMARKS ON THE SECOND CONVENTION OF GERMAN STUDIES SPECIALISTS (21–23 NOVEMBER 2013)

Summary

The 2nd German Studies Congress in Wrocław, bringing together historians, Germanists, philosophers, sociologists, culture scholars, political scientists, lawyers, experts from other disciplines as well as everybody interested in German studies, was an important event. This scholarly meeting has an open formula, deliberately planned to reach as wide an audience as possible. Doing away with the myth of “serious and elite scholarly congress” in favour of accessibility or even popularity, corresponds, in my opinion, to the main assumption behind the Wrocław meetings, i.e. experience and information sharing as well as integration on the highest level. During the congress the participants had an opportunity to listen to several dozen papers in more than ten sections divided into thematic panels. In addition to the panel sessions, the participants could take part in a number of associated events — meeting with an author, vernissage or film screenings.

Keywords: Germany, politics, German studies, culture, Wrocław.

Marta Mackiewicz

m.mackiewicz@prawo.uwr.wroc.pl